

att Riksdagen behagade besluta en skrifvelse till Kungl. Maj:t dels med anhållan om att åtgärder vidtagas, så att Riksdagen genom en öfverskådlig och praktisk uppställning af statsbanornas utgifter och inkomster jänte å dessa inverkande faktorer, med biläggande af järnvägens öfverrevisorers berättelse, årligen blefve satt i tillfälle att följa gången af denna statens viktigaste affär, dels att statsbanornas kostnads- och arvodesstat fortast möjligt underställes Riksdagens pröfning.

Stockholm den 6 februari 1910.

I. G:son Crafoord.

Nr 188.

Af herr **Christiernson**, *om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser rörande tillhandahållande af lik för den anatomiska undervisningen.*

Det ämne jag i denna min motion drager under Riksdagens pröfning är af synnerligen ömtalig beskaffenhet, och kommer förmodligen min framställning att från den medicinska vetenskapens utöfvares sida betecknas som ett utslag af oförståelse för denna vetenskaps behof af »dissektionssubjekter». Mot en dylik vantolkning af mina uppsåt vill jag dock redan på förhand opponera mig. Just hänsynen till läkareutbildningen och värnaden för vetenskapen ha kommit mig att i det längsta tveka angående det nyttiga i en hänvändelse till Riksdagen i denna fråga, men de stora, påtagliga missförhållanden, som vidlåda nu gällande högst olikartade bestämmelser rörande tillgången till lik för den anatomiska under-

visningen i Stockholm, Uppsala och Lund, ha dock betvingat min tveksamhet. En snar ändring i dessa missförhållanden är i hög grad behöflig.

Den äldsta bestämmelsen i vårt land angående öfverlämnande af lik till anatomiska studier är af den 27 april 1682, då »bardberare Embetet» i Stockholm erhöll rätt »att bruka dhen rundelen som står öfwer Söderport såsom ett beqvemligt rum och stelle till Anatomiae huus och när något subjectum till Anatomiae exercitium wid een eller annan Missgerningsmans affifvande förekommer skall Öfver-Ståthållaren låta sådant dhem affölia, hwarom och ordres heriempte afgår.»

Ytterligare bestämmelser angående liks öfverlämnande till den anatomiska undervisningen utfärdades åren 1747, 1756, 1777 och 1791, hvarigenom anatomisalarna i Stockholm, Uppsala och Lund fingo sig tillerkända liken efter vissa närmare angifna döda personer. Sedermera hafva visserligen åtskilliga kungliga bref utfärdats härom, men dessa kunna egentligen icke betraktas som annat än kompletteringar till de på sjuttonhundratalet utgifna förordningarna, hvilka sålunda ännu i dag äro gällande. Det är ju gifvet att dessa bestämmelser måste vara föråldrade.

Enligt gällande bestämmelser har anatomisalen vid Karolinska institutet i Stockholm rätt till följande lik från Stockholm: 1) afrättade individer; 2) å Stockholms stads arbetsinrättning eller å Allmänna försörjningsinrättningen afidna personer (med undantag dock för lik, som anhöriga inom tre (3) dagar efter dödsfallet förklarar sig vilja bekosta begrafningen för); 3) andra inom stadens församlingar eller i dessas fattig- eller försörjningshus afidna fattiga, hvilka »i lifstiden för fortsatt vanart och liderlighet sig utmärkt», och som sakna medel till sin begrafning eller efterlevande, som vilja bekosta densamma; 4) å allmänt sjukhus eller hospital döda personer samt s. k. oäkta barn (denna bestämmelse torde endast undantagsvis tillämpas); 5) i fängelse eller häkte döda individer (samma undantag som i punkt 2).

Från orter utanför Stockholm: 1) själfmördare samt afrättade individer från (vissa delar) af Stockholms och Nyköpings län; 2) afidna fångar.

Uppsala anatomisal har rätt till följande lik från ett område af 7 mil från Uppsala (undantag Stockholm): 1) döda fångar; 2) döda tiggare; 3) själfmördare; och 4) afrättade individer.

Dessutom skall Uppsala erhålla hälften af det likmaterial, som i Stockholm anvisats till anatomiskt bruk.

Hvad anatomisalen i Lund angår, så har den rätt till följande lik: 1) alla oäkta barn, som blifvit mördade eller annars omkommit, så att

öfver dem fordras laglig besiktning och undersökning; 2) alla för gröfre brott häktade arrestanter, som dö i Malmö, Landskrona, Kristianstad eller på landet; 3) alla som blifvit hängda eller själfva afhändt sig lifvet; 4) alla kringstrykande tiggare, zigenare och tattare, som dö utom sin socken och sakna bevis om sitt ärendes laglighet.

Det område dessa stadganden gälla utgöres af Malmöhus län samt de orter inom Kristianstads län, som ligga inom tre mils afstånd från järnvägsstation.

Jag har förut framhållit, att bestämmelser som till hufvudsaklig del ha sitt ursprung från en tid, som ligger så långt tillbaka som 1700-talet, icke längre kunna vara hvarken lämpliga eller nyttiga, äfven om de ännu tillgodose behovet af anatomiskt undervisningsmaterial. Alderdomligheten i stadgandena framgår redan af den begränsade utsträckning af de distrikt, som äro tributskyldiga till de anatomiska institutionerna. Den tidens dåliga kommunikationer omöjliggjorde afsändandet af lik från mera aflägsna trakter, och därför tog man i stället inom det begränsade området nästan allt hvad som fanns att tillgå eller samtliga lik af *förbrytare*. I det fallet äro bestämmelserna för Lund synnerligen belysande. Förutom afrättade individer och aflidna gröfre förbrytare eller för grofva brott häktade personer, gaf man anatomisalen rätt till *alla* själfmördares och vissa oäkta barns döda kroppar.

Den under äldre tider rådande omänskliga uppfattningen af den lefnadströtta människans gärning, har med stigande humanitet och ökad förståelse af det mänskliga själslifvets komplicerade art fått vika för en annan, som i själfmördaren närmast ser den psykiskt öfverbelastade, hvilken ej af fri vilja men i ett slags nödtvång skiljer sig från det enda vissa: lifvet, och går in i det stora okända: döden.

Denna utveckling bekämpades visserligen i det längsta af det kristna kärleksbudets officiella vantolkare: kyrkan och hennes män, men sent omsider måste äfven kyrkan böja sig för denna mera mänskliga och naturliga uppfattning af själfmordets art. Här i Sverige skedde detta genom lagen af den 18 december 1908, som annullerade det gamla, ur helvetestron framsprungna straffet: Jordfästning i stillhet för dem som bära hand på sitt eget lif.

Enligt den allmänna meningen anses det innebära något vanhedrande för den döde, att kroppen underkastas dissektion, och utan att på något sätt instämma i denna allmänna mening, måste man dock medgifva, att det ligger något för känslan motbjudande i vissheten att det dödliga af en kär anförvandt skall bit för bit skäras sönder och på detta sätt för-

skingras, utan att ens ett slutligt hopsamlade af den döda kroppen efter slutförd dissekering är möjlig. Och förr än den medicinska vetenskapens utfölvare, genom att efter döden öfverlämna sina kroppar till den vetenskaps tjänst, om hvars höga uppgift deras lifs verksamhet bör vara ett talande vittnesbörd, i handling sökt att bekämpa den härskande fördomen, torde det vara lönlöst att tala om det oriktiga i denna förskräckelse för öfverlämnande af döda anhörigas lik till de anatomiska institutionerna.

De nu gällande bestämmelserna angående tillgången till lik för den anatomiska undervisningen äro, som förut framhållits, långt ifrån enhetliga samt grundade på en förgången tids rättsuppfattning, som ställde själfmördaren i paritet med afrättade förbrytare och andra samhällets afskum. Detta har gjort att så småningom ett rent godtycke utvecklats sig ifråga om dessa bestämmelsers tillämpning. Myndigheterna ha nämligen icke kunnat undgå att taga intryck af oviljan mot denna pietetslösa beslagrätt till på visst sätt döda människor. Och liksom värdig prästerskapet — i sin långt drifna förmåga att kompromissa mellan världens och sin herres anspråk — långt före ändringen af lagen angående jordfästning i stillhet vetat att skilja mellan berättigade och oberättigade själfmördare, hvilka förstnämnda bestodos jordfästning efter alla ritualens och prästkonstens regler, så ha äfven de världsliga myndigheterna haft förstånd att låta tillämpningen ske med en viss urskillnad. Härigenom har emellertid ett sådant förhållande uppstått, att likheten inför lagen fått ännu en hård knuff. Då en själfmördare tillhör antingen en förmögen eller på annat bättre sätt s. k. ansedd familj, är tvångsöfverföring till den anatomiska institutionen nästan undantagslöst något som icke påyrkas. Dylika personers lik blifva — förmodligen af hänsyn till de efterlevandes känslor — på sedvanligt sätt och i vanlig ordning utan att behöfva tjäna läkareutbildning som undersökningsmaterial, öfverlämnade i jordens sköte. Alla de åter, som icke varit nog förståndiga att välja sin familj inom samhällets mera uppsatta kretsar, men ändå fattats af leda vid lifvet, äro nästan lika undantagslöst hemfallna åt anatomiknifven. Vissa myndighetspersoner — naturligtvis de mindre begåfvade! — synas nämligen anse sig besitta laglig rätt att döma själfmördare till eller befria dem från anatomisalen. Ett färskt och drastiskt exempel på denna praxis vill jag här anföra:

I en skånsk stad hade i sistlidne december månad en i samhället bemärkt man tagit sig af daga genom hängning. Genom polismästarens i staden åtgörande undsluppo den dödes släktingar att afstå familjefaderns kropp till anatomisalens i Lund behof. Själfmördaren jordfästes i stället

under stora hedersbetygelser i stadens förnämsta kyrka. Kort därefter tog en annan af samhällets medlemmar, denna gång en obemärkt man, sitt lif på samma sätt som den förut omnämnde bemärkte personen. Äfven denne senare själfspilling hade släktingar, som gärna önskade sin anförvandt i jorden utan passerande af anatomisalen i Lund. De tyckte sig också ha prejudikat på en dylik begäran, då strax förut den rike mannens lik undgått detta öde. Stadens polismästare, till hvilken de vände sig, var dock denna gång af en annan uppfattning. Han afslog deras framställning och lät transportera liket till Lund.

Med anledning af detta polismästarens besynnerliga sätt att tillämpa gällande bestämmelser, blef han föremål för angrepp i några tidningar, hvarpå han svarade med följande insändare i en af stadens tidningar, som jag återger ordagrant med uteslutande af namnen.

»Vissa myndighetspersoner behandla höga och låga olika.

Uti dagens nummer af tidningen — — — förekommer under ofvanstående rubrik en notis, riktad mot undertecknad för förment partiskhet och inkonsekvens vid handläggning af ett ärende rörande försändande till Lund af liket efter en person, som tagit sig afdaga. Till bemötande af ifrågavarande framställning må det tillåtas mig att anföra följande:

Såsom allmän, genom lag fastslagen, bestämmelse gäller, att själfspillingar inom ett visst afstånd från Lund skola öfverlämnas till anatomisalen därstädes. Härifrån får göras undantag endast för det fall, att den, som förgjort sig själf, vid handlingens begående (för att härutinnan använda lagens eget uttryckssätt) »af sjukdom eller ålderdomssvaghet eller annan, utan egen skuld, iråkad förvirring saknat förståndets fulla bruk».

Af det anförda stadgandet framgår alltså uppenbart, att om sinnesförvirringen varit själföfvållad (och det är den ju tydligen, då någon exempelvis genom omåttligt förtärande af spritdrycker ödelagt sina själsförmögenheter), må icke något undantag från det allmänna, ofvan anförda stadgandet ifrågakomma.

Med uteslutande af i detta hänseende oväsentliga stycken hade läkarebetygen i de bägge fall, som oförmälas uti den ifrågavarande notisen, följande lydelse:

1) »I anledning däraf att — — — får jag — — — intyga att N. N. tagit sig själf afdaga genom hängning och att detta skett under ett anfall af sinnesförvirring, hvilket etc.

Underskrift.

2) Då — — — framgår, får jag förklara, att N. N. i ett tillstånd af tillfällig sinnesförvirring orsakad af omåttligt förtärande af starka drycker beröfvat sig lifvet, hvilket» etc.

Underskrift.

Intyget nr 2 afsåg den person, hvars döda kropp genom polis-kammarens försorg blifvit försänd till Lund. Efter de nu i saken lämnade upplysningarna torde det emellertid för en hvar vara tydligt, att jag därvid handlat icke af otillbörliga och klandervärda hänsyn, utan endast förfarit i öfverensstämmelse med gällande bestämmelser.

— — — den 13 januari 1910.

J. — P. —».

Hvad denne polisman anför till sin ursäkt är rena oriktigheter, ty några undantag gifvas ej, och allra minst af den minst sagdt konstiga natur, som han funnit för godt att söka krypa bakom.

En af de myndigheter, länsstyrelsen i Uppsala, som haft tillfälle att se litet närmare på de lidanden och sorger, som följa af ännu gällande bestämmelser om själfmördares öfverlämnande till anatomiskt bruk, har i skrifvelse af den 31 oktober 1907 begärt Kungl. Maj:ts ingripande. I sin skrifvelse i ärendet framhåller länsstyrelsen på tal om de rådande förhållandena: »Denna praxis ger emellertid ofta upphof till de mest upprörande scener. Den verkar såsom ett straff för själfmördarens familj. Det kan ock starkt sättas ifråga, huruvida länsstyrelsen äger befogenhet att mot vederbörande anhörigas bestridande öfverföra liket af en själfmördare till anatomisalen». Med anledning af denna länsstyrelsens i Uppsala skrifvelse har Kungl. Maj:t, enligt hvad jag gjort mig underrättad om, föranstaltat en utredning. Af de hittills hörda myndigheterna ha de medicinska ställt sig synnerligen tveksamma och afstyrka hvarje ändring förr än betryggande åtgärder vidtagits för att på annat sätt tillförsäkra den anatomiska undervisningen dess behof af lik. Jag vill inte på något sätt klandra de medicinska fakulteterna för denna deras ståndpunkt, men af allt som i denna sak kan anföras framgår, att en ändring af de mer än hundraåriga stadgandena måste snarast möjligt vidtagas. Sedan blir det en annan sak att finna mindre anstötliga utvägar för att fylla den anatomiska undervisningens behof af döda människokroppar. Vägledande i detta fall torde kanske de finska bestämmelserna kunna anses vara hvarför jag här återger kejsrerliga senatens kungörelse, som lyder:

»Till konsistorium vid kejserliga Alexanders universitet.

Med upphörande och sammanfattning af tidigare i ämnet gällande bestämmingar, har kejserliga senaten, på gjord underdånig framställning, vid i dag skedd föredragning funnit godt förordna, att kejserliga Alexanders universitet äger rätt att för de anatomiska dissektionsöfningarna erhålla döda kroppar efter:

1. Fångar, som aflida medan de undergå dem ådömdt tukthus- eller ovillkorligt fängelsestraff;

2. Sådana medborgerligt förtroende saknande personer, hvilka efter åtnjutet kostnadsfri vård aflida uti Allm. Sjukhuset i Helsingfors eller länssjukhusen i landet;

3. Självmördare och okända personer, som i landet aflida; samt

4. Personer hvilka af kommun emottagits till full och ständig försörjning och hvilka jämväl vid tiden för sin död varit i åtnjutande af sådan.

I de uti 2, 3, 4 punkterna omnämnda fallen äfvensom i fråga om lik efter fångar, som aflida medan de undergå dem ådömdt ovillkorligt fängelsestraff, äga likväl anförvandter eller eljes närstående personer rätt att inom två dagar efter dödsfallet i och för begrafning omhändertaga liket eller inom samma tid anhålla om detsammas begrafning på allmän bekostnad; ej heller må liket, ehuru för inbalsamering till anatomiska institutet insändt, till dissektion användas, innan en tid af fjorton dagar gått till ända, inom hvilken tid sagda anhöriga eller närstående personer äga sådan rätt, som här ofvan säges.

Mot vederbörandes i lifstiden uttryckligen uttalade vilja, hvilken, hvad beträffar tukthusfångar, bör vara förklarad för fängelsetjänsteman, vare förbjudet att öfverlämna dess döda kropp till dissektion».

Äfven andra utvägar för fyllande af likbehovvet kunna säkerligen utan anstötliga former vara att finna.

Frågan om ändring af bestämmelserna rörande tillgången till lik för den anatomiska undervisningen i Stockholm, Uppsala och Lund är, som förut framhållits, föremål för utredning, hvarför det kan synas öfverflödigt att påkalla Riksdagens uttalande i saken. Det torde emellertid icke kunna bestridas, att denna fråga är af så stor betydelse, både med hänsyn till den anatomiska undervisningen och dess ingripande i ett synnerligt ömtåligt förhållande, att dess slutliga ordnande är en angelägenhet, som kräfver Kungl. Maj:ts och Riksdagens gemensamma beslut.

Med hänsyn härtill är det, som jag vågar hemställa,

att Riksdagen måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter slutförd utredning låta utarbeta nya, med tidens kraf och rådande uppfattning mera harmonierande bestämmelser rörande tillgången till lik för den anatomiska undervisningen i Stockholm, Uppsala och Lund, samt för Riksdagen framlägga de förslag till bestämmelser, hvartill denna Riksdagens hemställen gifver anledning.

Stockholm den 6 februari 1910.

A. J. Christiernson.

Nr 189.

Af herr **Jönsson** i Hå, om *skrifvelse till Kungl. Maj:t angående användandet af en vid Granbo uppförd stationsbyggnad.*

För flera år sedan uppstod frågan om anläggande af en station mellan Kilafors och Bollnäs vid Granbo. Framställning gjordes till kungl. järnvägsstyrelsen i ämnet och sedan behovet af stationen blifvit konstateradt resolverade järnvägsstyrelsen att en station skulle anläggas under förutsättning att ortsbefolkningen förbunde sig att bidra med en del af kostnaderna.

Enligt de beräkningar som gjordes för stationsanläggningen skulle järnvägsstyrelsen tillsläppa drygt $\frac{2}{3}$ och ortsbefolkningen knappt $\frac{1}{3}$ af den för hela företaget erforderliga summan.

Emellertid ansåg ortsbefolkningen att summan vore alldeles oskäligt stor för denna station, hvarför delegerade utsågos att uppvakta järnvägsstyrelsen för att förvissa sig om, att den tredjedel, som från orten skulle betalas, ej blefve en väsentligt större andel än den, som ur affärssynpunkt förut legat till grund för kostnadens uppdelning.